

Avtalsbundenhet till följd av konkludent handlande

Alice Hanfelt

Kandidatuppsats i handelsrätt

HARH13

VT23

LUNDS UNIVERSITET
Ekonomihögskolan

Innehållsförteckning

Förord	9
Förkortningar	11
1 Inledning	13
1.1 Bakgrund.....	13
1.2 Syfte och frågeställningar.....	15
1.3 Avgränsningar.....	15
1.4 Metod och material.....	15
1.5 Disposition.....	16
2 Avtalsbundenhet	19
2.1 Inledning.....	19
2.2 Avtalets ingående.....	20
2.2.1 Rättshandling.....	20
2.2.2 Viljeförklaring.....	20
2.2.3 Anbud och accept.....	21
2.2.4 Tillitsprincipen.....	22
2.3 Sammanfattning och slutsatser.....	23
3 Konkludent handlande	25
3.1 Inledning.....	25
3.2 Några relevanta ättsfall.....	26
3.2.1 Äldre avgörande som förklarar när konkludent handlande fått rättsverkan.....	26
3.2.2 NJA 2010 s. 600.....	27
3.2.3 NJA 2013 s. 1190.....	29
3.2.4 NJA 2015 s.186.....	31
3.2.5 NJA 2018 s.171.....	32
3.3 Sammanfattning och slutsatser.....	35
4 Analys	37
4.1 Inledning.....	37
4.2 Konkludenta rättshandlingar.....	38
4.3 ”Tillräcklighetskravet”.....	40
4.4 Hur ska ”befogad tillit” uppfattas?.....	43

5 Sammanfattning och reflektioner.....	47
5.1 Hur uppstår och påverkas avtalsbundenhet genom konkludent handlande?.....	47
5.2 Rättsläget är oförutsebart.....	47
5.3 Reflektioner om konkludent handlande och dess betydelse.....	48
Käll- och litteraturförteckning.....	50
Rättsfallsförteckning.....	53

Summary

The Swedish contract law is almost unchanged since it came into force in 1915. Therefore, it is not surprising that several supplementary contract law rules have been developed over time. An “implied in fact contract” is an example of that, which has received its answer and meaning in legal practice. An “implied in fact contract” arises when a party expresses a silent, i.e., "non-expressed" declaration of intent. Exchange of offers or acceptance does not take place explicitly, so the meaning of the declaration of intent is to be interpreted by the other party. The legal situation is unpredictable, so the purpose of the essay is to investigate and analyze how “implied in fact contract” results in or affects contractual obligations.

A prerequisite for an act to result in contractual obligations is that the act has legal effect. What an “implied in fact contract” means is one of the questions in the essay. Furthermore, how contractual obligations arise or are affected by “implied in fact contract” is analyzed. Two prerequisites are set for when such a contract has legal effect and results in or affects the binding of the contract. Firstly, the circumstances must be "sufficient". Secondly, the circumstances must have given rise to "justified confidence" on the part of the other party. The other party must therefore have received the impression that the act constituted a declaration of intent with the aim of establishing, changing, or canceling a legal relationship. The final assessment of when contractual obligations arise or are affected is based on the circumstances of the individual case. According to relevant legal cases, “implied in fact contracts” rarely gets legal effect but should be seen as a good complement to the Swedish contract law.

Sammanfattning

Den svenska avtalslagen är mer eller mindre oförändrad sedan den trädde i kraft år 1915. Det är därför inte överraskande att flera kompletterande avtalsrättsliga regler har framarbetats med tiden. Konkludent handlande är ett exempel på en sådan regel som har fått sitt svar och betydelse i rättspraxis. Ett konkludent handlande är en situation då en avtalspart uttrycker en tyst, dvs. ”icke uttrycklig” viljeförklaring. Utväxling av anbud eller accept sker då inte uttryckligen utan betydelsen av viljeförklaringen får tolkas av motparten. Rättsläget är oförutsebart så syftet med uppsatsen är att utreda och analysera hur konkludent handlande resulterar i, eller påverkar avtalsbundenhet.

En förutsättning för att en handling ska resultera i avtalsbundenhet är att handlingen har rättsverkan och benämns som en rättshandling. Vad det innebär att en rättshandling är konkludent är en av frågeställningarna i uppsatsen. Vidare analyseras hur avtalsbundenhet uppstår eller påverkas genom konkludent rättshandlande. Två förutsättningar uppställs för när en konkludent handling får rättsverkan. För det första ska omständigheterna vara ”tillräckliga”. För det andra ska omständigheterna ha framkallat ”befogad tillit” hos motparten. Motparten ska alltså ha fått uppfattningen om att handlingen konstituerat en viljeförklaring med syfte att grundlägga, förändra eller upphäva ett rättsförhållande. Bedömningen avgörs slutligen utifrån omständigheterna i det enskilda fallet. Enligt i uppsatsen berörda rättsfall får konkludent handlande sällan rättsverkan men bör ses som ett bra komplement till den svenska avtalslagen.

Förord

Jag vill först och främst rikta ett stort tack till min handledare Boel Flodgren för hennes otroliga engagemang i mitt arbete. Ett tack riktas även till institutionen för handelsrätt vid Lunds universitet, för alla år av intressanta och lärorika studier. Slutligen vill jag även tacka min familj och mina vänner för att ha stöttat mig på vägen till en kandidatexamen.

Stort tack till er alla!

Förkortningar

AD	Arbetsdomstolen
AvtL	Lag (1915:218) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område
CISG	Lag (1987:822) om internationella köp
HB	Handelsbalk (1736:0123 2)
HD	Högsta domstolen
JB	Jordabalk (1970:994)
JT	Juridisk tidskrift
NJA	Nytt juridiskt arkiv
Prop.	Proposition
SOU	Statens offentliga utredningar
SvJT	Svensk Juristtidning

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Lag (1915:218) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område (AvtL) trädde i kraft 1915 och utgör en central del av civilrätten. Förslaget som ligger till grund för lagstiftningen utfärdades av den s.k. obligationsrättskommittén år 1914.¹ Den svenska avtalslagen var den första som antogs som resultat av en gemensam nordisk lagstiftning med tätt följande lagstiftningar i övriga nordiska länder. Den danska avtalslagen antogs 1917, den norska 1918 och den finska 1929.² Lagen är uppdelad i fyra kapitel och behandlar slutande av avtal (kap. 1), fullmakt (kap. 2), avtals ogiltighet (kap. 3) samt allmänna bestämmelser (kap. 4). Den första stora förändringen av lagen gjordes år 1976 genom införandet av 36 §, den s.k. stora generalklausulen.³ Utöver det har inga stora förändringar gjorts i AvtL.

I 1 § AvtL regleras hur ett bindande avtal kommer till stånd. Det sker genom anbud och accept, dvs. att anbudsgivaren avgivit ett anbud som mottagaren avgivit ett svar på med syfte att godta anbudet. De avtal som omfattas av 1 § AvtL kallas konsensualavtal och är avtal utan formkrav.⁴ För att ingå ett avtal av sådan art krävs vanligtvis endast muntliga utfästelser som ger uttryck för samstämmiga viljeförklaringar.⁵ 1 § AvtL ger uttryck för den s.k. *löftesprincipen*, att ett anbud och en accept ”i allmänhet bör vara oåterkalleligt”.⁶ Anbud och accept, är rättshandlingar, dvs. viljeförklaringar som syftar till att ”grundlägga, förändra eller upphäva ett rättsförhållande”.⁷

¹ SOU 1915:1, *Förslag till lag om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område*, (Stockholm, 1914).

² Almén, Tore. och Eklund, Rudolf., *Lagen om avtal*, 9 uppl. (Stockholm: Norstedts Juridik, 1997), s. 7–8. [cit: Almén och Eklund, *Lagen om avtal*].

³ Prop. 1975/76:81, *med förslag om ändring i lagen (1915:218) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område*.

⁴ Se. t.ex. Adlercreutz, Axel. och Mulder, Bernard Johann., *Avtal – Lärobok i allmän avtalsrätt*, 15 uppl. (Stockholm: Norstedts Juridik, 2021), s. 48. [cit: Adlercreutz och Mulder, *Avtal – Lärobok i allmän avtalsrätt*].

⁵ SOU 1915:1, s. 36–38.

⁶ Ibid.

⁷ SOU 1915:1, s. 116, se även användning av begreppet ”rättshandling” i 3 kap. AvtL.

Avtal kan komma till stånd och inbördes ändras genom att rättshandlingar utbytes mellan parterna. Det kan ske skriftligt, muntligt, passivt eller genom att ena parten rättshandlar *konkludent*, dvs. underförstått och utan en uttrycklig viljeförklaring. Avtalsparten agerar då på sådant sätt att motparten ges en befogad anledning att uppfatta agerandet som en rättshandling.⁸ Avtalslagen säger ingenting om konkludenta rättshandlingar, men i rättspraxis har sådant handlande tillerkänts avtalsverkan.⁹ Konkludent handlande är ett vanligt förekommande fenomen i det vardagliga livet. Exempelvis att en privatperson kliver på bussen eller handlar mat i en butik. I båda dessa situationer anses ett avtal uppkomma mellan bussåkaren och bussbolaget samt mellan kunden och butiken, utan att detta tar formen av ett uttryckligt utväxlande av anbud och accept.¹⁰ Genom personens handlande förutsätts betalning för biljett respektive matvarorna. Detta typ av handlande kallas också för ”accept genom realhandlande”.¹¹ I denna uppsats kommer emellertid ”konkludent handlande” att användas uteslutande som beteckning för dessa situationer. Ett annat exempel är när en part påbörjar visst erbjudet arbete utan att uttryckligen acceptera anbudet vare sig skriftligen eller muntligen. Handlingen binder i detta fall avtalsparten till att slutföra arbetet.¹² Konkludent handlande kan också få rättslig verkan när ett avtal redan kommit till stånd. Parterna rättshandlar då på ett sätt som kan ändra avtalets betydelse eller lämna vissa villkor utan avseende.¹³

Mänskligt handlande tar sig många olika uttryck vilket gör det problematiskt att bedöma när ett konkludent agerande ska tolkas som en rättshandling. En viktig princip för denna bedömning är den s.k. *tillitsprincipen*. För att en handling ska tolkas som en rättshandling ska den av en utomstående person, rent objektivt uppfattas på ett sätt som ger ett befogat intryck av att agerandet sker med avsikt att ingå avtal.¹⁴ Enligt tillitsprincipen ska handlingen skapa befogad tillit hos

⁸ Se tex. Adlercreutz, Axel., Gorton, Lars. och Lindell-Frantz, Eva., *Avtalsrätt 1*, 14 uppl. (Lund: Juristförlaget i Lund, 2016), s. 25–26 samt s. 109. [cit: Adlercreutz et. al., *Avtalsrätt 1*].

⁹ Se t. ex. NJA 1946 s. 122, NJA 1961 s. 658 och AD 1961 nr 13.

¹⁰ Se t. ex. Håstad, Torgny., Björkdahl, Erika P., Brattström, Margareta. och Zackariasson, Laila., *Civilrättsgrunder*, 3 uppl., (Uppsala: Iustus, 2022), s. 85. [cit: Håstad et. al. *Civilrättsgrunder*]. Se även Ramberg, Jan. och Ramberg, Christina., *Allmän avtalsrätt*, 12 uppl., (Stockholm: Norstedts Juridik, 2022). s. 127. [cit: Ramberg och Ramberg *Allmän avtalsrätt*, 2022].

¹¹ Ramberg och Ramberg, *Allmän avtalsrätt*, 2022, s. 127.

¹² Adlercreutz et al., *Avtalsrätt 1*, s. 112–113. samt AD 1961 nr 13.

¹³ Se t. ex. Högsta domstolens argumentation i NJA 2010 s. 600, NJA 2015 s. 186. och NJA 2018 s. 171.

¹⁴ Adlercreutz et al., *Avtalsrätt 1*, s. 25–26.

motparten och bedömningen av vad som konstituerar befogad tillit får göras utifrån omständigheterna i det enskilda fallet.¹⁵

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med uppsatsen är att utreda och analysera hur konkludent handlande resulterar i, eller påverkar avtalsbundenhet.

Rubriken på uppsatsen är ”Avtalsbundenhet till följd av konkludent handlande”. Med avtalsbundenhet avses i denna uppsats således både hur avtalsbundenhet uppstår vid avtalets ingående och hur bundenheten kan ändras på grund av konkludent handlande under avtalets bestånd.

Frågeställningar:

- Vad utgör en konkludent rättshandling?
- Hur uppstår eller påverkas avtalsbundenhet genom konkludent rättshandlande?

1.3 Avgränsningar

Uppsatsen behandlar endast nationell svensk rätt. Avtal som kräver viss form behandlas inte, men diskuteras flyktigt till följd av rättsfall som redogörs i uppsatsen. Fullmaktsläran diskuteras i viss mån, men avtalsförhållanden som regleras genom fullmakter avgränsas till stor del. Dvs. fokus kommer riktas till avtalsförhållanden som inte innefattar en fullmäktig. Det finns en omfattande rättspraxis avseende när konkludent handlande har varit föremål för diskussion gällande avtalsbundenhet. Alla dessa rättsfall kan inte behandlas inom ramen för en kandidatuppsats. Av utrymmesskäl har därför ett urval gjorts av några rättsfall som har relevans för uppsatsämnet.

1.4 Metod och material

Uppsatsen har genomförts med rättsdogmatisk metod. Denna metod används för att fastställa innehållet i gällande rätt. Valet av metod baseras på den problemställning man som författare har som fokus och mitt fokus är fastställande av gällande rätt. Syftet med den rättsdogmatiska metoden är att utreda vilken eller vilka rättsregler

¹⁵ Se ledning i hur ”befogad tillit” ska uppfattas i NJA 2013 s. 659 p. 12.

som ska appliceras på ett rättsligt problem.¹⁶ Gällande rätt kan endast fastställas med hjälp av auktoritativa rättskällor. Som sådana källor räknas 1) lagstiftning, 2) förarbeten, 3) rättspraxis. De källor som används i uppsatsen är därför dessa. Doktrin, dvs. rättsvetenskapliga verk utgör inte någon auktoritativ rättskälla men används som klargörande källa vad gäller rättens innehåll och tolkning.¹⁷

Urvalet av rättsfall har gjorts efter vilka som har relevans för frågan om vad konkludent handlande är och betydelsen av konkludent handlande. Rättsfallen hittades genom rättsdatabasen JUNO. Författaren utvärderade flertalet rättsfall för att sedan kunna göra ett komplett urval. De rättsfall som främst kommer ligga till grund för kommande analys är, NJA 2010 s. 600, NJA 2013 s. 1190, NJA 2015 s. 186 och NJA 2018 s.171. Några äldre rättsfall som också diskuteras men endast övergripande är NJA 1946 s. 122, NJA 1961 s. 658 och AD 1961 nr 13. Som tidigare nämnt, regleras inte konkludent handlande i lagstiftningen utan har sin grund i rättspraxis. Rättsfallen spelar således en avgörande roll för klargörandet av hur konkludent handlande ges betydelse i avtalsrätten. Stort fokus kommer därför riktas till dessa och Högsta domstolens (HD) redogörelser.

1.5 Disposition

Uppsatsen består av fem kapitel. Det första kapitlet utgörs av en inledning. I följande kapitel ("Avtalsbundenhet") behandlas hur avtalsbundenhet uppstår enligt huvudreglerna i 1 kap. AvtL. Kapitlet redogör främst för de avtalsrättsliga principer som har betydelse för avtalets uppkomst vid konkludent handlande. Syftet med kapitlet är att förbereda läsaren för att nå en djupare förståelse av komplexiteten kopplad till "icke uttryckliga" viljeförklaringar. Det tredje kapitlet ("Konkludent handlande") är ett utredande kapitel med syfte att redogöra för rättsläget baserat på rättspraxis och doktrin. I fjärde kapitlet ("Analys") ges en detaljerad analys av de rättsfall och doktrin som diskuterats i föregående kapitel. Författaren gör ett försök att precisera gällande rätt genom att diskutera de avgörande förutsättningarna för när konkludent handlande resulterar i eller påverkar avtalsbundenheten. Det

¹⁶ Kleineman, Jan., *Rättsdogmatisk metod, I: Juridisk metodlära*, Nääv, Maria och Zamboni, Mauro (red.), 2:1 uppl., (Lund: Studentlitteratur, 2018), s. 21.

¹⁷ Bernitz, Ulf. et. al., *Finna rätt – Juristens källmaterial och arbetsmetoder*, 15 uppl., (Stockholm: Norstedts Juridik, 2020), s. 269–273.

avslutande kapitlet ("Sammanfattning och reflektioner") ägnas åt att sammanfatta vad som diskuterats i analysen samt åt författarens egna reflektioner.

2 Avtalsbundenhet

2.1 Inledning

Huvudregeln är att avtal är bindande och ska efterlevas, *pacta sunt servanda*.¹⁸ Ett avtal uppstår genom utväxling av samstämmiga viljeförklaringar i form av anbud och accept.¹⁹ Därutöver ska följande krav vara uppfyllda för att ett bindande avtal ska komma till stånd: (1) Avtalet ska ha ingåtts av personer med rättslig handlingsförmåga, (2) som har avsikt att ingå avtal, (3) rättshandlingen måste vara utgiven, (4) rättshandlingen ska ha riktat sig till en adressat, (5) rättshandlingen ska ha nått denna, (6) avtalets innehåll ska vara någorlunda preciserat och tydligt, samt anbudet ska ha resulterat i en ren accept.²⁰ I 1 kap. AvtL regleras hur konsensualavtal, dvs. avtal utan formkrav kommer till stånd.²¹ Utöver 1 § AvtL, om att anbud och accept är bindande, kommer andra regler om slutande av avtal till uttryck i 2-9 §§ AvtL. Det förekommer dessutom avtalsrättsliga regler och principer som inte är lagstadgade utan har utvecklats i rättspraxis. Dessa har väsentlig betydelse för hur avtal uppkommer, hur avtal ska tolkas, när avtal är ogiltiga m.m.²²

Avtalsfriheten som förekommer i ett avtalsförhållande innebär att parterna fritt kan välja sin motpart, de kan välja avtalsvilkorens lydelse samt ändra villkor som parterna tidigare kommit överens om. Förutsättning för detta är att parterna är överens om sådan ändring och utformning.²³ Parterna kan i praktiken formlost frångå avtalade villkor. Detta kan göras såväl skriftligen och muntligen som genom passivitet eller genom konkludenta handlingar. Parter som ingår ett avtal äger gemensamt avtalet, och kan därmed samstämmigt göra konkludenta ändringar gällande avtalsvilkoren.²⁴ För att avgöra när en rättshandling är konkludent och hur avtalsbundenhet till följd av sådant handlande uppstår, är det relevant att diskutera

¹⁸ Se t.ex. Adlercreutz et al., *Avtalsrätt I*, s. 44. eller Ramberg och Ramberg *Allmän avtalsrätt*, 2022, s. 34.

¹⁹ SOU 1915:1, s. 36.

²⁰ Adlercreutz et al., *Avtalsrätt I*, s. 57.

²¹ Se. t.ex. Adlercreutz och Mulder, *Avtal – Lärobok i allmän avtalsrätt*, s. 48.

²² Ramberg, Christina., <https://www.avtalslagen2020.se/>, avsnitt 1.3, (2020).

²³ Ramberg och Ramberg *Allmän avtalsrätt*, 2022, s. 33.

²⁴ Björkdahl, Erika P., *Uppsägning genom konkludent handlande*, JT nr 1 2016/17, s. 137.

huvudreglerna och vissa principer kring avtalets ingående. En förståelse för anbud- och acceptmodellen gör det enklare för läsaren att förstå när avtalsbundenhet uppkommer till följd av konkludent handlande.²⁵

2.2 Avtalets ingående

2.2.1 Rättshandling

AvtL innehåller inte någon definition av vad ett avtal innebär. Där sägs att ett avtal ska förstås som två rättshandlingar, anbud och accept.²⁶ En rättshandling är en viljeförklaring som syftar till att ”grundlägga, förändra eller upphäva ett rättsförhållande”.²⁷ Rättshandlingar kan alltså tolkas som rättsliga viljeförklaringar.²⁸ För att åstadkomma en viss rättsverkan med rättshandlingen, ska det föreligga en viljeförklaring som visar att parterna har avsikt att ingå avtal.²⁹ Det förekommer emellertid vissa undantag då rättshandlingar binder båda parter trots att viljeförklaringarna inte är samstämmiga, s.k. ensidiga viljeförklaringar.³⁰ Exempel på sådana situationer är uppsägning, hävning, eftergifter och påbud.³¹ Utan en rättslig viljeförklaring blir handlingen utan rättsverkan och betecknas då som en nullitet, dvs. blir betydelselös.³²

2.2.2 Viljeförklaring

En viljeförklaring som går ut på att ingå avtal utgör en rättshandling. Enligt huvudregeln ska viljeförklaringarna, dvs. anbud och accept, vara samstämmiga.³³ När ett anbud och en ren accept – två samstämmiga viljeförklaringar – föreligger uppkommer således ett avtal.³⁴ En viljeförklaring kan ta olika former. ”Uttryckliga” viljeförklaringar är sådana som kommit till uttryck i tal eller skrift, medan ”icke

²⁵ Håstad, Torgny., *Avtalslagens modell för avtals ingående, dissens, fullmakt, misstag med mera*, I: *Aftaleloven 100 år – Baggrund, status, utfordringer, fremtid*, Andersen, Mads Bryde., Bärlund, Johan., Flodgren, Boel. och Giertsen, Johan. (red.), (Köpenhamn: Djøf Publishing, 2015) s. 168.

²⁶ SOU 1915:1, s. 35–36.

²⁷ SOU 1915:1, s. 116, se även användning av begreppet ”rättshandling” i 3 kap. AvtL.

²⁸ Arvidsson, Niklas. och Gorton, Lars., *Passivitet inom avtalsrätten*, I: *Festskrift till Göran Millqvist*, Gorton, Lars., Heuman, Lars., Persson, Annina H. och Sjöberg, Gustaf. (red.), (Stockholm: Jure Förlag AB, 2019), s. 104. [cit: Arvidsson och Gorton, *Passivitet i avtalsrätten*]. Se även Adlercreutz et. al., *Avtalsrätt 1*, s. 27.

²⁹ Karlgren, Hjalmar., *Några reflexioner om den privaträttsliga viljeförklaringen i dess egenskap av rättsfaktum* (SvJT 1969 s.199). [cit: Karlgren, SvJT 1969 s.199].

³⁰ Adlercreutz et. al., *Avtalsrätt 1*, s. 82.

³¹ SOU 1915:1, s. 117.

³² Se. t.ex. Adlercreutz och Mulder, *Avtal – Lärobok i allmän avtalsrätt*, s. 101.

³³ Karlgren, SvJT 1969 s.199.

³⁴ Grönfors, Kurt., *Avtalsgrundande rättsfakta*, (Stockholm: Nerenius & Santérus Förlag AB, 1993), s. 17–18. [cit: Grönfors, *Avtalsgrundande rättsfakta*].

uttryckliga” viljeförklaringar får tolkas utifrån partens beteende och allmänna utsaga.³⁵ Det kan bli problematiskt att bedöma när ”icke uttryckliga” handlingar ska utgöra en rättshandling då viljan inte uttrycks vare sig muntligen eller skriftligen.³⁶ För bedömningen används då den s.k. tillitsprincipen. Det som blir avgörande är hur motparten med fog uppfattat partens agerande vilket kommer diskuteras under avsnitt 2.2.4.³⁷

2.2.3 Anbud och accept

Det har tidigare framgått att 1 kap. AvtL reglerar slutande av avtal. Här följer en översiktlig beskrivning av huvudreglerna i 1 kap. AvtL. Enligt 1 § AvtL är ett anbud och en accept *bindande för den, som avgivit anbudet eller svaret*. Paragrafen ger uttryck för den s.k. *löftesprincipen* vilket innebär att ett anbud och en accept ”i allmänhet bör vara oåterkalleligt”.³⁸ I 2–5 §§ AvtL framgår inom vilken tid svar ska erhållas från motparten. Denna tidsram kallas acceptfrist och anbudsgivaren är bunden till sitt anbud inom denna. Inkommer en ren accept under acceptfristen uppstår ett avtal med det innehåll som fanns i anbudet. 6 § AvtL reglerar de fall då svar inkommer från motparten, men med viss ändring av det ursprungliga anbudet, s.k. oren accept. En sådan accept betraktas som ett nytt anbud.³⁹ I 7 § AvtL regleras hur ett anbud eller ett svar på anbudet kan återkallas. Som huvudregel gäller att anbud och svar anses oåterkalleligt, men att det kan vara möjligt att återkalla anbudet i vissa situationer. Förutsättning för återkallelse är att den kommer motparten till handa innan eller samtidigt som han tar del av anbudet.⁴⁰

En av de mest omstridda frågorna rörande 1 kap. AvtL är hur 8 § ska tolkas.⁴¹ Paragrafen lyder följande:

Har den, som avgivit anbud, förklarat sig icke påfordra uttryckligt svar därå, eller utvisa omständigheterna, att han ej förväntar sådant, vare anbudstagaren ändock pliktig att på förfrågan giva besked, om han vill antaga anbudet; underlåter han det, anses anbudet förfallet.

³⁵ Adlercreutz et.al., *Avtalsrätt 1*, s. 111–112 och Arvidsson och Gorton, *Passivitet inom avtalsrätten*, s. 104.

³⁶ Se t.ex. Almén och Eklund, *Lagen om avtal*, s. 36–37. och Karlgren, Hjalmar., *Studier i allmän avtalsrätt*, (Lund: Håkan Ohlssons Boktryckeri, 1935) s. 17. [cit: Karlgren, *Studier i allmän avtalsrätt*].

³⁷ Arvidsson och Gorton, *Passivitet inom avtalsrätten*, s. 104.

³⁸ SOU 1915:1, s. 37–38.

³⁹ Se diskussion om paragrafens betydelse i SOU 19:15:1, s. 51–52.

⁴⁰ Se diskussion om paragrafens betydelse i Almén och Eklund, *Lagen om avtal*, s. 34.

⁴¹ Karlgren, *Studier i allmän avtalsrätt*, s. 5.

Angående vissa fall, då underlåtenhet att avböja anbud anses såsom antagande, är särskilt stadgat.

Om anbudstagaren underlåter att svara på förfrågan ska anbudet anses förfallet. Anbudsgivaren förväntar sig alltså inget svar från mottagaren inom en specifik tidsram, men denne ska inte anses ha avsett att för ”evig tid” vara bunden till sitt anbud. Eftersom anbudsgivaren inte utsatt en specifik tid för svar, måste anbudstagarens agerande tolkas vad gäller frågan om avtalsbundenhet uppstår eller inte.⁴² Paragrafens innehåll ska tolkas som att konkludent handlande och andra tysta viljeförklaringar kan betraktas som en accept på anbudet.⁴³ Både ”uttryckliga” och ”icke uttryckliga” viljeförklaringar kan alltså leda till avtalsbundenhet. Även i denna bedömning är den s.k. tillitsprincipen avgörande för om avtal ska anses ha kommit till stånd eller inte.

2.2.4 Tillitsprincipen

32 § 1st AvtL, tolkat motsatsvis anses utgöra ett mycket viktigt uttryck i AvtL, den s.k. tillitsprincipen. Principen har ett omsättningssyfte att tillbringa trygghet i avtalssituationen.⁴⁴ Paragrafen skyddar inte anbudsgivarens vilja (viljeprincipen) utan motpartens goda tro (tilliten). Enligt principen är det alltså tilliten som blir avgörande för hur motparten i god tro, uppfattat rättshandlingen och inte enbart motpartens faktiska vilja.⁴⁵ Tilliten ska vara befogad för att resultera i avtalsbundenhet. Hur bedömningen ska gå till om huruvida befogad tillit föreligger ges en anvisning om i NJA 2013 s. 659. Av fallet följer att det ska göras en samlad helhetsbedömning av motpartens ”tillit” utifrån omständigheterna i det enskilda fallet.⁴⁶ Bedömningen ska i sin tur göras av ”vad som – utifrån och *objektivt* sett – ger ett *befogat intryck* av att ett rättshandlingssyfte har förelegat”.⁴⁷

Sammantaget ska det parten gett uttryck för, skapa ett befogat intryck hos motparten av att agerandet uttrycker en avsikt att ingå avtal. Agerandet ska ge fog för att uppfatta det på det sättet för att ett avtal ska föreligga och avtalsverkan uppstå.

⁴² Se diskussion om paragrafens betydelse i Karlgren, *Studier i allmän avtalsrätt*, s. 17.

⁴³ Se diskussion om paragrafens betydelse i Almén och Eklund, *Lagen om avtal*, 36–37. samt Karlgren, *Studier i allmän avtalsrätt*, s. 17.

⁴⁴ Adlercreutz et. al., *Avtalsrätt 1*, s. 26 samt s. 46.

⁴⁵ Se Grönfors, *Avtalsgrundande rättsfakta*, s. 20, s. 53 och Adlercreutz et. al. *Avtalsrätt 1*, s. 46.

⁴⁶ NJA 2013 s. 659 p. 12. Rättsfallet är visserligen ett fall som handlar om fullmakt, men ger också en allmän vägledning för hur begreppet ”befogad tillit” är konstruerat.

⁴⁷ Adlercreutz et. al., *Avtalsrätt 1*, s. 26.

Avgörandet baseras således inte endast på vad motparten faktiskt fått för intryck, utan avgörandet baseras också på en objektiv bedömning av handlandet. Om en objektiv bedömning ger intrycket att handlingen bör tolkas som en rättshandling ska den bedömas som det.⁴⁸

2.3 Sammanfattning och slutsatser

Ett bindande avtal är ett resultat av två rättshandlingar med rättsverkan. För att uppnå rättsverkan ska rättshandlingarna ta formen av samstämmiga viljeförklaringar med avsikt att ingå avtal.⁴⁹ Detta kan göras både ”uttryckligen” eller ”icke uttryckligen”.⁵⁰ I 1 kap. AvtL regleras huvudreglerna för avtalets ingående, men vid ”icke uttryckliga” viljeförklaringar så som konkludent handlande, spelar tillitsprincipen en betydande roll. Avtalslagens modell för avtalsslut blir då inte direkt tillämplig, utan ytterligare omständigheter måste tas med i bedömningen.⁵¹ Tillitsprincipens funktion blir att objektivt tolka motpartens befogade tillit till vad den andra partens konkludenta viljeförklaring gett uttryck för.⁵² I kommande kapitel följer flertalet rättsfall som förtydligar när konkludenta handlingar kan få rättsverkan. Av rättsfallen följer vilka omständigheter som enligt HD är av särskild vikt för bedömningen om när avtalsbundenhet uppstår.

⁴⁸ Adlercreutz et. al., *Avtalsrätt 1*, s. 26.

⁴⁹ SOU 1915:1, s. 116, se även användning av begreppet ”rättshandling” i 3 kap. AvtL.

⁵⁰ Adlercreutz et.al., *Avtalsrätt 1*, s. 111–112 och Arvidsson och Gorton, *Passivitet inom avtalsrätten*, s. 104.

⁵¹ Adlercreutz et. al., *Avtalsrätt 1*, s. 109.

⁵² a.a. s. 26.

3 Konkludent handlande

3.1 Inledning

I mer än 100 år har den svenska avtalslagen varit i bruk och den är mer eller mindre oförändrad sedan den trädde i kraft. Det är därför inte överraskande att avtalsrättsliga principer och rättsliga begrepp har framarbetats med tiden. Konkludent handlande är ett exempel på sådant rättsligt begrepp. I de tidigare rättsfallen från 1940–1960 talet användes inte konkludent handlande som benämning av tyst rättshandlande. Domstolarna ansåg dock redan på den tiden att tyst rättshandlande kunde resultera i avtalsbundenhet.⁵³ Skillnaden var att handlingen inte benämndes som konkludent. Idag används begreppet flitigt av domstolarna såväl som i doktrin vilket betyder att konkludent handlande ska ses som ett vedertaget begrepp. Betydelsen av konkludent handlande är en difus fråga som får sitt svar i rättspraxis. Huvudregeln för hur avtalsbundenhet uppstår har ovan berörts, men ledning i hur ”icke uttryckliga” viljeförklaringar ska bedömas framgår av rättspraxis.

Konkludent handlande diskuteras även i doktrinen. Ramberg och Ramberg menar att den grundläggande frågan vid bedömningen av konkludent handlande är om beteendet är ”tillräckligt” för att kunna uppfattas som en viljeförklaring att ingå avtal.⁵⁴ Adlercreutz m.fl., utvecklar detta genom att sätta upp vissa rekvisit för när beteendet ska anses ”tillräckligt”. Adlercreutz m.fl., menar att relevanta aspekter för bedömningen är ”vad som – utifrån och *objektivt* sett – ger ett *befogat intryck* av att ett rättshandlingssyfte har förelegat”.⁵⁵ Avgörande för bedömningen om avtalsbundenhet är därför det befogade intrycket som kan vara mer omfattande än avtalspartens faktiska vilja.⁵⁶ Bedömningen sker utifrån det enskilda fallet och därför kan inte konkludent handlande i ett anställningsavtal eller i ett hyresavtal

⁵³ Se t. ex. NJA 1946 s. 122, NJA 1961 s. 658 och AD 1961 nr 13.

⁵⁴ Ramberg, Jan. och Ramberg, Christina., *Allmän avtalsrätt*, 11 uppl. (Stockholm: Norstedts Juridik, 2019), s. 119–120. [cit: Ramberg och Ramberg, *Allmän avtalsrätt*, 2019].

⁵⁵ Adlercreutz et. al., *Avtalsrätt 1*, s. 26.

⁵⁶ a.a. s. 46.

bedömas utifrån samma förutsättningar som när en person handlar mat i en butik. Bedömningen grundas därför på de specifika omständigheter som föreligger i fallet. Dessa kan skilja sig avsevärt från situation till situation vilket gör rättsläget svårt att precisera.⁵⁷ Ramberg och Ramberg menar att ”Det vore önskvärt med en regel som medförde bättre förutsebarhet och precision men på grund av att avtal sluts på så många olika sätt och under så skilda förhållanden är det inte möjligt att tillhandahålla preciserade rekvisit som lämpar sig för alla varierande situationer”.⁵⁸

Ett exempel på konkludenta handlingar som kan förekomma är genom *konsumtion*, dvs. att anbudstagaren börjar konsumera en erbjuden vara. Handlandet indikerar då att anbudstagaren har accepterat anbudet genom konsumtion av varan. Denna typ av accept förekommer framför allt i två av nedan berörda rättsfall, då den mottagna varan börjat nyttjas av motparten (NJA 1946 s. 122 och NJA 1961 s. 658).⁵⁹ Ett annat exempel är *uppfyllelse* av de förpliktelser som en accept medför, exempelvis att betala varan eller påbörja ett arbete. Anbudstagaren uppfyller då de förpliktelser och villkor som anbudsgivaren uppställt, vilket tolkas som en accept av anbudet.⁶⁰ Konkludent handlande har varit föremål för diskussion i många rättsfall och legat till grund för avtalsbundenhet i HD:s slutliga bedömning. Till en början berörs tre äldre domar övergripande (NJA 1946 s. 122, NJA 1961 s. 658 och AD 1961 nr 13). Därefter följer en vidare analys av fyra rättsfall från senare tid som har betydelse för klargörandet av rättsläget (NJA 2010 s. 600, NJA 2013 s. 1190, NJA 2015 s. 186 och NJA 2018 s. 171).⁶¹

3.2 Några relevanta rättsfall

3.2.1 Äldre avgöranden som förklarar när konkludent handlande fått rättsverkan

I NJA 1946 s.122 hade Kronan agerat konkludent genom att förfoga över mottagen vara och ansågs därav betalningsskyldig för denna. Fallet handlade om ett

⁵⁷ Adlercreutz et. al., *Avtalsrätt 1*, s. 113–114.

⁵⁸ Ramberg och Ramberg, <https://www.avtalslagen2020.se/>, avsnitt 2.1(1), den 15 januari 2020.

⁵⁹ Se t. ex. NJA 1946 s.122 och NJA 1961 s.658, och Adlercreutz et. al., *Avtalsrätt 1*, s. 112.

⁶⁰ AD 1961 nr 13., se även Adlercreutz et. al., *Avtalsrätt 1*, s. 112.

⁶¹ Andra rättsfall av betydelse är t. ex: NJA 1949 s. 313, NJA 1962 s. 669, NJA 1977 s. 93, NJA 1979 s. 253, NJA 1981 s. 323, NJA 1992 s. 243, AD 1982 nr 143, AD 1988 nr 38, AD 1992 nr 47.

entreprenadavtal där entreprenaden var uppdelad mellan två olika entreprenörer. Kronan mottog dörrar från entreprenör A trots att det var entreprenör B som hade avtalat med Kronan om att leverera dörrarna. Kronan antog att den utförda leveransen av A gjordes för B:s räkning. HD ansåg att Kronan ”med fog antagit” att bolaget agerat som underleverantör åt grundentreprenören. Dvs. att leveransen skedde för grundentreprenörens räkning. Kronans konkludenta handlande till följd av förfogande av vara fick rättsverkan och Kronan blev betalningsskyldig.

I ett senare fall NJA 1961 s. 658, ansvarade kommunen för ett byggnadsprojekt, för vilket kommunen anlitat en byggfirma. Byggfirman hade beställt flertalet elspisar och kylskåp till bygget men gick i konkurs strax efter ingånget avtal. Frågan uppkom då om vem i avtalsförhållandet som skulle anses som köpare. Leverantören krävde kommunen på den fulla köpeskillingen och kommunen ansågs som betalningsskyldig på grund av ”det sätt varpå den förhållit sig”. HD ansåg att det som låg till grund för bedömningen var att kommunen utkvitterat varorna och måste i och med det, ha förstått att leverantören fått uppfattningen om att kommunen skulle anses som köpare.

I fallet AD 1961 nr 13 hade en arbetsgivare uppställt vissa villkor för en erbjuden anställning. Villkoren som uppställdes gällde bland annat arbetskvantitet, där ersättning skulle utgå för viss svårighetsklass till följd av avtalet. Arbetstagaren godtog emellertid inte den erbjudna ersättningen men påbörjade trots det arbetet i enlighet med avtalet. Då arbetstagaren påbörjade arbetet ansågs han ha konkludent accepterat anställningen med de aktuella villkoren. Arbetstagarens konkludenta handling innebar alltså att avtalet fick rättsverkan på arbetsgivarens villkor, trots att arbetstagaren tidigare muntligen nekat erbjudet anbud.

3.2.2 NJA 2010 s. 600

Det första rättsfallet som kommer beröras mer ingående är NJA 2010 s. 600, där de olika instanserna kom fram till olika slutsatser. Underinstansernas bedömning är relevant för att förstå HD:s resonemang och kommer därför att redogöras först. Omständigheterna i målet var följande. H.H. var anställd på Handelshögskolan i Stockholm och i hans anställningsavtal fanns en skiljeklausul. Vid avslutande av tjänsten uppstod en tvist där H.H. inledde skiljeförfarande och yrkade att Handelshögskolan skulle utbetala vissa belopp till honom till följd av anställningen.

H.H återkallade emellertid vissa av yrkandena, utan närmare förklaring. Han inledde senare ett nytt skiljeförfarande gällande de yrkanden som tidigare hade återkallats. Skiljenämnden fann i denna tvist att skiljeavtalet inte längre var gällande och ansåg sig inte behörig att behandla tvisten. Att H.H i tidigare skiljeförfarande återkallat de nu ställda yrkandena innebar enligt skiljenämnden att skiljeavtalet spelat ut sin roll. H.H:s agerande att återkalla yrkandena utan vidare förklaring, ansågs som att parterna konkludent frångått det skiljeavtal som tidigare upprättats mellan parterna. Skiljenämnden underströk att konkludent handlande i normalfallet inte innebär att ett skiljeavtal upphör, men ”[...] att det måste finnas särskilda omständigheter som talar för att en parts frånfallande av ett yrkande – utan något särskilt klagande från den parts sida – med fog kan uppfattas som att skiljeavtalet i den delen spelat ut sin roll [...]”.⁶² Då H.H. i första skiljeförfarandet hade återkallat sina yrkanden och Handelshögskolan inte heller hade begärt vidare prövning av denna, hade enligt skiljenämnden omständigheterna i tvisten medfört att Handelshögskolan med fog fått uppfattningen att skiljeavtalet hade upphört.

H.H. väckte talan i hovrätten och yrkade att hovrätten skulle fastställa att skiljenämnden var behörig att pröva tvisten. Hovrätten ogillande skiljenämndens bedömning och ansåg att H.H. var oförhindrad att på nytt framställa sina yrkanden i ett nytt skiljeförfarande. Hovrätten ansåg att bedömningen ska ”[...] avgöras genom tolkning av omständigheterna i det enskilda fallet om parterna träffat ett avtal om skiljeavtalets upphörande”.⁶³ Vidare ansåg hovrätten att omständigheterna inte utgjorde ”[...] tillräcklig grund för antagandet att han avsett att skiljeavtalet skulle upphöra, och inte heller [...] att Handelshögskolan haft befogad anledning att utgå från att H.H. avsett att skiljeavtalet skulle upphöra efter återkallelsen”.⁶⁴ Sammanfattningsvis menade hovrätten att det krävdes ytterligare åtgärder från Handelshögskolans sida för att klargöra dess uppfattning om att H.H.:s agerande skulle medföra att skiljeavtalet upphört genom dennes konkludenta handlande.

Handelshögskolan överklagade domen till HD. Handelshögskolan yrkade på jämkning och åberopade 36 § AvtL med påstående om att resultatet av skiljeklausulen enligt hovrättens dom blev oskäligt. Justitiesekreteraren föreslog att

⁶² NJA 2010 s. 600, Skiljenämndens bedömning.

⁶³ NJA 2010 s. 600, Hovrättens domskäl som HD senare fastslog.

⁶⁴ Ibid.

hovrättens dom skulle ogillas och att målet handlade om tillämpningen av "[...] tillitsprincipen, av vilken följer att ett konkludent handlande ger upphov till avtalsverkan om handlandet (även oaktsamt sådant) ger motparten det befogade intrycket [...]".⁶⁵ Då återkallelsen enligt justitiesekreteraren skedde under en rättslig process medförde agerandet en rättsverkan vilken resulterat i att Handelshögskolan skulle anses haft fog att anta att skiljeavtalet upphört efter det första skiljeförfarandet. HD följde inte justitiesekreterarens förslag utan fastställde hovrättens dom på de punkter som avsåg skiljeavtalets rättsliga verkan. HD ansåg att Handelshögskolan inte hade "[...] visat att H.H. måst inse en sådan uppfattning hos högskolan".⁶⁶ Med andra ord ansågs H.H. inte rimligen kunnat inse att Handelshögskolan fått uppfattningen att skiljeavtalet upphört till följd av återkallelsen. Skiljeavtalet ansågs därför gällande och någon avtalsbundenhet till följd av konkludent handlande hade inte uppstått enligt HD. Målet har sin betydelse för uppsatsen genom den argumentation som HD för gällande en konkludent handlings tillräcklighet och huruvida befogad tillit hos motparten ska föreligga för att resultera i avtalsverkan.

3.2.3 NJA 2013 s. 1190

Målet handlar om en tvist mellan bostadsrättsföreningen Fjällsidan och hyresgästen C.B. Bostadsrättsföreningen yrkade på att avhysa C.B. från sin hyresrätt i föreningens hus. Yrkandena grundade sig på uteblivna hyresbetalningar. C.B. (gäldenären) bestred Fjällsidans (borgenären) yrkanden. Frågan som uppkom i målet var hur en gäldenär kan destinera sina inbetalningar till borgenären, när gäldenären underlåtit att tala om vilken fordran betalningen avsett.⁶⁷ HD menade att en hyresgäst kan avhysas från sin bostad om hyran inte inbetalas inom återvinningsfristen, dvs. den reglerade tidsram som gäller för när inbetalning senast ska ske.⁶⁸ Problematiken som uppstod i detta fall var bedömningen av vilken av två förfallna hyror gäldenärens inbetalning avsåg.

HD underströk att "Enligt 9 kap. 5§ HB får gäldenären destinera sin betalning till en viss skuld, dock med den begränsningen att en förfallen skuld måste betalas före

⁶⁵ NJA 2010 s. 600, Justitiesekreterarens föredragning inför HD:s slutliga bedömning.

⁶⁶ NJA 2010 s. 600 p. 1.

⁶⁷ NJA 2013 s. 1190 p. 4–5.

⁶⁸ NJA 2013 s. 1190 p. 1.

en icke förfallen [...]”.⁶⁹ HD menade att det inte ställs några krav på att gäldenären uttryckligen ska destinera betalningen till en viss skuld utan att detta kan framgå av omständigheterna, på samma sätt som vid andra viljeförklaringar.⁷⁰ Både hyran för februari och hyran för mars hade förfallit till betalning och uppgick till samma belopp. Om gäldenärens inbetalning avsett februarihyran skedde betalningen inom återvinningsfristen vilket i sådana fall resulterat i att gäldenären undvikit att bli avhyst från sin bostad. Det kan därför tyckas självklart att den inbetalning som gäldenären gjort var destinerad till februaries hyra. Vad gäller frågan om konkludent handlande ansåg HD att omständigheterna i målet inte gav ”tillräckligt stöd” för att betalningen skulle tolkas som konkludent destinerad.⁷¹ I den nordiska rättsvetenskapliga litteraturen har det dock ”[...] föreslagits att även när någon destinerad inte föreligger – vare sig uttryckligen eller konkludent – ska enligt en utfyllande regel gäldenären ställas som om han hade valt den för honom mest betungande skulden”.⁷² HD underströk att ett sådant ställningstagande bör göras med viss försiktighet då det kan föranleda ovisshet gällande vilken skuld betalningen avser och det bör därför ”begränsas till mer uppenbara fall”.⁷³ HD uppställde ett typfall för när en sådan ”utfyllande regel” kan inträda. Det avser sådana fall då ”[...] det vid en objektiv bedömning inte kan råda någon tvekan om vilken skuld, som gäldenären typiskt sett måste antas vilja infria i första hand”.⁷⁴ Vilken skuld gäldenären avsett att destinera bör inte vara överraskande för borgenären, utan ska anses som självklar för borgenären då denna har insikt i sakförhållandena.⁷⁵

HD:s slutsats blev att då ”[...] gäldenären har flera skulder och en viss skuld tydligt skiljer ut sig från de övriga genom att en underlåten betalning är förenad med särskilt betungande rättsföljder för gäldenären, så ska en odestinerad betalning räknas av mot den skulden”.⁷⁶ Sammanfattningsvis ansågs inte någon konkludent destinerad ha förelegat utan HD tillämpande istället en ”utfyllande regel”, och

⁶⁹ NJA 2013 s. 1190 p. 6.

⁷⁰ NJA 2013 s. 1190 p. 7.

⁷¹ NJA 2013 s. 1190 p. 8.

⁷² NJA 2013 s. 1190 p. 12.

⁷³ NJA 2013 s. 1190 p. 12–13.

⁷⁴ NJA 2013 s. 1190 p. 13.

⁷⁵ NJA 2013 s. 1190 p. 13.

⁷⁶ NJA 2013 s. 1190 p. 14.

ansåg enligt denna betalningen destinerad till februarihyran.⁷⁷ HD:s dom ger inte något uttryck för avtalsbundenhet till följd av konkludent handlande men målet blir relevant för uppsatsen till följd av HD:s redogörelse gällande hur konkludent handlande ska bedömas. Dels för den argumentation som förs om när en konkludent handling ska anses tillräcklig, dels hur HD resonerar kring den ”utfyllande regeln” vilken kan jämföras med motpartens befogade tillit. I kommande analys kommer rättsfallet ligga till grund för att analysera förutsättningarna för när konkludent handlande får rättsverkan och resulterar i avtalsbundenhet.

3.2.4 NJA 2015 s. 186

Parterna var Stockholms Yrkesmannen (SY) och Europeiska Motor AB (EM). Frågan i målet var om ett hyresavtal⁷⁸ hade upphört till följd av konkludent handlande. Avtalet omfattade uthyrning av parkeringsplatser där EM var hyresgäst och SY var hyresvärd. Hyresavtalet hade upprättats skriftligen mellan EM och en annan ursprunglig hyresvärd. SY hade senare inträtt som hyresvärd i avtalsförhållandet och övertagit det ursprungliga avtalet. Enligt hyresavtalet skulle en avgift utgå kvartalsvis för upplåtelsen och uppsägning av avtalet skulle ske skriftligen tre månader innan avtalets utgång. En förlängningstid om tre månader skulle påföras om avtalet inte sades upp inom rätt tid.⁷⁹

EM erhöll inga betalningsaviser och slutade efter första kvartalet att bruka parkeringsplatserna. SY hade tagit bort de parkeringsskyltar som markerade EM:s parkeringsplatser samt börjat bruka platserna själv. Tre år senare väckte SY talan mot EM för de obetalda parkeringsavgifterna från de senaste tre åren. EM bestred och ansåg att avtalet hade upphört. Tingsrätten ansåg att SY, genom att inte skicka hyresaviser, agerat på ett sätt som gjorde att EM hade fog att tro att avtalet hade upphört. Att EM därefter slutat bruka parkeringsplatserna skulle därför tolkas som en uppfattning om att avtalet hade upphört. Tingsrätten ansåg därför konkludent handlande ligga till grund för uppsägningen.⁸⁰ Hovrätten ansåg däremot inte att konkludent handlande kunde ligga till grund för en bindande uppsägning.⁸¹

⁷⁷ NJA 2013 s. 1190 p. 15.

⁷⁸ Hyresavtalet var i själva verket ett arrendeavtal men benämns som hyresavtal i HD:s avgörande se p. 8.

⁷⁹ NJA 2015 s. 186 p. 1–2.

⁸⁰ NJA 2015 s. 186 p. 3–5.

⁸¹ NJA 2015 s.186 p. 6.

HD:s bedömning var att då det av avtalsvillkoren framgick att uppsägning skulle ske skriftligen uppkom frågan huruvida kravet på skriftlighet skulle tolkas som ett tvingande formkrav, och om konkludent handlande överhuvudtaget kunde ligga till grund för uppsägning.⁸² HD menade att under förutsättning att "[...] båda parter inrättat sig efter en ordning som avviker från vad som har avtalats, så bör i regel detta leda till att en bindande konkludent överenskommelse föreligger trots att skriftkraven inte har efterlevts".⁸³ I 8 kap. 8§ 1 st. JB föreskrivs ett skriftligt formkrav för uppsägning av den slags avtals som här förelåg, dvs. ett arrendeavtal.⁸⁴ HD menade att då det rörde sig om en ensidig rättshandling skulle skriftkravet tillmätas ytterligare betydelse för om konkludent handlande kunde anses som en giltig uppsägning eller inte.⁸⁵ Att det i avtalet förelåg ett skriftkrav ska i normalfallet inte hindra två parter att frångå dessa villkor genom konkludent eller annat "tyst" handlande. Men en förutsättning för att en konkludent uppsägning skulle kunna vinna bifall är att parterna sinsemellan kommit överens om att en sådan uppsägning ska vara giltig.⁸⁶ HD menade det att parterna inte hade gjort gällande någon sådan överenskommelse, "[...] utan det konkludenta handlande som har påstått tar sikte på en uppsägning från Stockholm Yrkesmannens sida" ska uppfattas som ensidig uppsägning.⁸⁷ Sammantaget förelåg inte sådana omständigheter att en konkludent uppsägning hade ägt rum.⁸⁸ Två justitieråd var skiljaktiga och avsåg att avtalet upphört på grund av konkludent handlande. Justitieråden ansåg att en konkludent uppsägning hade ägt rum från SY:s sida till vilken EM genom ett synbart underlåtande av att agera ska ha inrättat sig i.⁸⁹ Målet ger uttryck för den ovissheten som råder kring bedömningen av konkludenta handlingars rättsverkan med tanke på att underinstanserna var oeniga och så var även några av justitieråden i HD.

3.2.5 NJA 2018 s. 171

I målet tvistade parterna Vimmerby Mässhallar AB (VMAB), som är ett fastighetsbolag, och H. i Vimmerby AB (H.) som hyrde en lokal av VMAB, om

⁸² NJA 2015 s. 186 p. 9.

⁸³ NJA 2015 s. 186 p. 10

⁸⁴ NJA 2015 s. 186 p. 8

⁸⁵ NJA 2015 s. 186 p. 11–12.

⁸⁶ NJA 2015 s. 186 p. 16.

⁸⁷ NJA 2015 s. 186 p. 17.

⁸⁸ NJA 2015 s. 186 p. 18.

⁸⁹ NJA 2015 s. 186 – Skiljaktig mening p. 15.

parternas hyresavtal. H. övertog den tidigare hyresgästens hyresavtal i samband med tillträde till lokalen. I det ursprungliga avtalet förekom en avtalsklausul gällande omsättningshyra. Klausulen föreskrev att det skulle utgå ytterligare ett hyresbelopp på den redan fastställda hyran baserat på hyresgästens omsättning. Efter överlåtelsen av hyresavtalet var H. ansvarig för att avtalsinnehållet skulle anpassas efter det nya avtalsförhållandet. Hyresvärden VMAB, fick först i senare skede information om överlåtelsen. Den första hyresavin framställdes därför till den föregående hyresgästen. Nästkommande hyresavi riktades dock till H. och VMAB ansågs därefter ha inrättat sig i det nya avtalsförhållandet. Avtalsinnehållet ändrades inte efter överlåtelsen av hyresavtalet och det ursprungliga avtalet med tillhörande klausul ansågs fortsatt gällande. VMAB hade aldrig åberopat betalningsskyldighet gällande omsättningshyran så länge avtalet löpt. I målet uppkommer frågan om avtalsklausulen spelat ut sin roll till följd av VMAB:s passivitet och konkludenta handlande.

Tingsrätten menade att enligt huvudprincipen i avtalsrätten gäller krav på samstämmiga viljeförklaringar mellan avtalsparter för att avtal ska komma till stånd eller för att ett avtal ska kunna ändras. Passivitet och konkludent handlande resulterar normalt inte i avtalsbundenhet eller ändring av avtalet, men om det föreligger särskilt ”starka skäl” ska sådant handlande anses som rättshandlingar och därmed kunna ändra avtalets innebörd.⁹⁰ Tingsrätten ansåg att VMAB inte förlorat sin rätt att åberopa avtalsklausulen. Hovrätten fastställde tingsrättens dom.

HD ansåg däremot att VMAB hade förlorat sin rätt att åberopa avtalsklausulen. Passivt agerande kan uppfattas och tolkas på samma sätt som konkludent handlande, vilket HD diskuterar i punkterna 10–13.⁹¹ Avtalsrättslig verkan till följd av ett passivt agerande och konkludent handlande uppstår ”[...] när en part gett motparten intrycket att parten eftergett sin rätt eller när en part har underlåtit att under mycket lång tid göra sin rätt gällande”.⁹² Vidare konstaterade HD att för att avtalet ska anses ändrat ska det ”icke uttryckliga” handlandet kunnat ges verkan som en viljeförklaring. HD uppställde även förutsättningarna att detta ”[...] gäller fall där parterna gemensamt får anses ha ändrat avtalet, liksom när motparten har

⁹⁰ NJA 2018 s. 171, se Tingsrättens domskäl.

⁹¹ NJA 2018 s. 171 p. 10–13.

⁹² NJA 2018 s. 171 p. 10.

fått det befogade intrycket att den part som har tillämpat ett avtal generöst har permanent avstått från sin rätt att åberopa det eller de avtalsvillkor som avviker från den generösa tillämpningen”.⁹³ Ytterligare en förutsättning som uppställdes av HD för att en parts passiva eller konkludenta viljeförklaring skulle få rättsverkan var att parterna måste varit införstådda och medvetna om att avtalet tillämpats avvikande från vad som ursprungligen avtalats.⁹⁴ Vid bedömningen om huruvida en parts underlåtenhet att följa avtalet ska få rättsverkan blir sammantaget ”[...] om motparten haft fog att uppfatta detta som att parten har avstått [...] för förfluten tid” att tillämpa avtalet enligt dess ursprungliga form.⁹⁵ HD ansåg att så inte var fallet då H. inte haft fog att uppfatta VMAB:s agerande som att VMAB avstått från sin rätt att åberopa klausulen, med tanke på att H. var ovetande om klausulens existens.⁹⁶

HD underströk att avtalet inte hade ändrats och anpassats efter det nya avtalsförhållandet mellan VMAB och H.⁹⁷ I ett avtalsförhållande råder lojalitetsplikt och parterna ska anses skyldiga att informera varandra om väsentlig information, exempelvis om avtalets villkor.⁹⁸ HD ansåg därför att båda parter hade agerat oaktsamt i viss mån. För det första ålåg det H. att informerat sig om avtalets faktiska innehåll och lydelse.⁹⁹ För det andra hade VMAB underlåtit att debitera omsättningshyra under hela avtalsförhållandet. Det blev då en fråga om vem som skulle bära risken för att avtalet inte fullföljts.¹⁰⁰ VMAB hade haft tillgång till avtalets innehåll från dess ingång, men ändå inte tillämpat avtalsklausulen under väsentligt lång tid. Därför ansåg HD att klausulen spelat ut sin roll och VMAB stå risken för den underlåtenhet som uppstått till följd av den avvikande avtalstillämpningen.¹⁰¹ Sammantaget ogillades VMAB:s betalningskrav jämt mot H.

⁹³ NJA 2018 s. 171 p. 11

⁹⁴ NJA 2018 s. 171 p. 11.

⁹⁵ NJA 2018 s. 171 p. 13.

⁹⁶ NJA 2018 s. 171 p. 17–18.

⁹⁷ NJA 2018 s. 171 p. 8.

⁹⁸ NJA 2018 s. 171 p. 14.

⁹⁹ NJA 2018 s. 171 p. 20.

¹⁰⁰ NJA 2018 s. 171 p. 22.

¹⁰¹ NJA 2018 s. 171 p. 22.

Rättsfallet behandlar inte frågan om huruvida avtalsbundenhet uppkommer till följd av konkludent handlande. Dessutom var inte heller konkludent handlande föremål för HD:s slutliga dom. Målet får ändå sin betydelse för uppsatsen då det indikerar på hur motpartens befogade tillit ska tolkas och vad som ska anses som tillräckligt för att konkludent handlande ska få rättsverkan. Det faktum att parternas oaktsamma agerande resulterat i avtalsverkan blir också föremål för diskussion i kommande analys.

3.3 Sammanfattning och slutsatser

Det föreligger viss ovisshet gällande vilka förutsättningar som ska uppställas för att konkludent handlande ska få avtalsverkan. Genom rättsfallen har viss klarhet erhållits. De äldre rättsfallen, NJA 1946 s. 122, NJA 1961 s. 658 och AD 1961 nr 13, illustrerar att konkludent handlande sedan lång tid tillbaka har legat till grund för avtalslutande och att konkludent handlande kan få rättsverkan i flera olika situationer. I domarna från senare tid, har HD:s klargörande av konkludent handlande varit mer utförligt och belyser problematiken kring tillämpningen. I NJA 2010 s. 600 prövades ett skiljeavtals rättsliga verkan, dvs. om avtalet spelat ut sin roll till följd av en återkallelse. Frågan uppkom om konkludent handlande kunde ligga till grund för att avtalet upphört, men HD ansåg att så inte var fallet. NJA 2013 s. 1190 behandlade en situation där en gäldenär underlåter att tala om vilken skuld han avser att betala. Frågan om betalningen kunde anses konkludent destinerad uppkom och besvarades nekande av HD. I NJA 2015 s. 186 var frågan huruvida skriftlighetskrav i ett hyresavtal kunde frångås till följd av konkludent handlande. HD:s slutliga bedömning blev att så inte var fallet vilket berodde på att parterna för det första inte hade nått en överenskommelse om att kunna frångå skriftkravet konkludent. För det andra för att rättshandlingen var ensidig. Omständigheterna kunde därför inte bedömas som konkludent bindande. I NJA 2018 s. 171 berördes också ett hyresavtal. Frågan som prövades var huruvida en avtalsklausul spelat ut sin roll till följd av en parts underlåtenhet att tillämpa klausulen under en längre period. HD ansåg att så var fallet, men inte på grund av partens konkludenta eller passiva handlande då förutsättningarna för att ett sådant handlande ska få rättsverkan inte ansågs uppfyllda. I stället ansåg HD att parternas oaktsamma agerande låg till grund för att klausulen spelat ut sin roll under förfluten tid.

Trots att inget av de senare rättsfallen illustrerar avtalsbundenhet till följd av konkludent handlande, är rättsfallen av avgörande betydelse för kommande analys. Domstolarna diskuterar hur konkludent handlande ska bedömas och hur den befogade tilliten ska konstrueras. Dessutom diskuteras vilka förutsättningar som uppställs för att en konkludent handling ska resultera i avtalsbundenhet. Rättsfallen varierar i fråga om vilka omständigheter som har förelegat, vilket illustrerar att konkludent handlande kan bli föremål för diskussion i olika situationer. Vilken betydelse specifika omständigheter har för den slutliga bedömningen kommer diskuteras i kommande analys.

4 Analys

4.1 Inledning

För att en handling ska få rättsverkan och resultera i avtalsbundenhet ska det föreligga en viljeförklaring med avsikt att ingå avtal.¹⁰² Problematiken som uppstår när motparten tolkar ”icke uttryckliga” viljeförklaringar är ett faktum, vilket kan förstås av rättsfallen ovan. För att avtalsbundenhet överhuvudtaget ska uppkomma ska handlingen vara av rättslig art, dvs. betecknas som en rättshandling.¹⁰³ Av uppsatsens berörda rättsfall har författaren identifierat två förutsättningar från HD:s argumentation, för när en konkludent handling kan betecknas som en rättshandling. För det första uppställs ett tillräcklighetskrav på när handlingen anses ”tillräcklig” för att resultera i ett bindande avtal.¹⁰⁴ För det andra uppställs en förutsättning gällande motpartens befogade tillit.¹⁰⁵

Vad HD diskuterat gällande ”tillräckligheten” kommer nedan analyseras. Analysen sker i ljuset av hur omständigheterna i det enskilda fallet påverkar de förutsättningar som uppställs för att handlingen ska anses som tillräcklig. Därefter kommer motpartens befogade tillit att analyseras. Det kan konstateras att även denna bedömning görs utefter omständigheterna i fallet, samt att motpartens uppfattning ska bedömas objektivt och överensstämma med hur en utomstående omdömesgill person hade uppfattat att handlingen betydde.¹⁰⁶ I analysen sker viss upprepning från redogörelsen av rättsfallen i föregående kapitel. Upprepningen är nödvändig för att klargöra rättsläget genom att dela upp och analysera förutsättningarna för när en konkludent handling resulterar i avtalsbundenhet.

¹⁰² Karlgren, *SvJT 1969 s.199*.

¹⁰³ Adlercreutz och Mulder, *Avtal – Lärobok i allmän avtalsrätt*, s. 101.

¹⁰⁴ Se HD:s argumentation om *tillräcklighet* i t.ex. NJA 2010 s. 600, NJA 2013 s. 1190, NJA 2015 s. 186 och NJA 2018 s. 171.

¹⁰⁵ Se HD:s argumentation om *befogad tillit* i t. ex. NJA 2010 s. 600, NJA 2015 s. 186 och NJA 2018 s. 171.

¹⁰⁶ Se NJA 2013 s. 659 p. 12. och Adlercreutz et. al., *Avtalsrätt 1*, s. 26.

4.2 Konkludenta rättshandlingar

När konkludent handlande får rättsverkan kallas handlingen för en konkludent rättshandling. Detta är en förutsättning för att avtalsbundenhet kan uppkomma till följd av sådant agerande.¹⁰⁷ Flera exempel på när en rättshandling anses konkludent har diskuterats i denna uppsats. Ett exempel är när en person kliver på bussen och när en person handlar mat i en butik. Genom personens handling förutsätts betalning för bussbiljett och för matvarorna. Det sker inte något uttryckligt utväxlande av anbud och accept mellan avtalsparterna, men deras agerande uppfattas av motparten som uttryck för en avsikt att ingå avtal.¹⁰⁸ Konkludent rättshandlande förelåg enligt HD i rättsfallet NJA 1946 s. 122. Själva handlingen utgjordes av att ena parten förfogade över en mottagen vara som inte hade levererats av ”rätt” leverantör. Handlingen ansågs tillräcklig och befogad tillit ansågs ha förelegat, därav fick handlingen rättsverkan och avtalsbundenhet uppstod.¹⁰⁹ NJA 1961 s. 658 behandlade en ovanlig situation, nämligen att en utomstående part (kommunen) blev konkludent bunden till ett avtal som kommunen egentligen inte var avtalspart i. Den konkludenta rättshandlingen uppstod när kommunen agerade som köpare genom att bl.a. utkvittera beställda varor. Rättshandlingen var med andra ord tillräcklig och motpartens uppfattning om att kommunen inträtt som köpare skapade en befogad tillit hos motparten att kommunen inträtt som avtalspart.¹¹⁰ Även ett exempel på ett anställningsavtal diskuterades i AD 1961 nr 13, då en konkludent handling fick rättsverkan trots att arbetstagaren muntligen nekat arbetsgivarens anbud. Den konkludenta rättshandlingen som resulterade i avtalsbundenhet var att arbetstagaren påbörjat ett arbete och ansågs utifrån sitt agerande ha godtagit anbudet.¹¹¹

I övriga rättsfall som diskuterats i uppsatsen har konkludenta rättshandlingar inte ansetts föreligga. Det har berott på att handlingarna inte ansetts tillräckliga eller att motparten inte ansetts haft befogad tillit. Däremot har HD i alla fallen prövat frågan gällande en konkludent handlingens rättsverkan. I praktiken hade därför alla

¹⁰⁷ SOU 1915:1, s 116, se även användning av begreppet ”rättshandling” i 3 kap. AvtL.

¹⁰⁸ Se t. ex. Håstad et. al. *Civilrättsgrunder*, s. 85. samt Ramberg och Ramberg, *Allmän avtalsrätt*, 2022, s. 127.

¹⁰⁹ NJA 1946 s. 122.

¹¹⁰ NJA 1961 s. 658.

¹¹¹ Se AD 1961 nr 13, och Adlercreutz et al., *Avtalsrätt 1*, s. 112.

handlingar som diskuterats kunnat resultera i avtalsbundenhet, om de hade uppfyllt HD:s uppställda förutsättningar. Exempelvis, i NJA 2010 s. 600 diskuterade HD om en återkallelse av yrkanden kunde utgöra en konkludent rättshandling. Förutsättningarna ansågs emellertid ej uppfyllda.¹¹² En konkludent rättshandling skulle också kunna uppstå till följd av underlåtenhet att agera. Exempelvis gav NJA 2013 s. 1190 uttryck för när en gäldenär inte destinerat sin inbetalning till en specifik fordran. HD diskuterade när en odestinerad betalning kan uppfattas som en konkludent destinerad betalning, men ansåg att omständigheterna inte gav tillräckligt stöd för att konkludent rättshandlande hade förelegat.¹¹³ I NJA 2018 s. 171 hade hyresvärden underlåtit att tillämpa en avtalsklausul vilket kunde uppfattas som en konkludent rättshandling. HD uppställde gemensamma förutsättningar för avtalsbundenhet vid både konkludenta och passiva rättshandlingar, men ansåg inte att dessa var uppfyllda.¹¹⁴ En annan typ av konkludent rättshandling kan uppstå om en hyresvärd slutat skicka hyresaviser och tagit bort de skyltar som markerade hyresgästens parkeringsplatser.¹¹⁵ I målet NJA 2015 s. 186 förelåg inte omständigheter som gjorde att handlingen fick rättsverkan.

Det kan konstateras av berörda rättsfall att en konkludent handling kan ta olika uttryck, både som aktivt och passivt agerande. Exempel på när handlandet sker aktivt är när avtalsparten handlar mat, åker buss, förfogar över varor, utkvitterar varor, påbörjar ett arbete, återkallar yrkanden, slutar skicka hyresaviser och tar bort skyltar för markerat område.¹¹⁶ Trots att handlingen är ”icke uttrycklig” krävs viss aktivitet för att handlingen överhuvudtaget ska uppstå.¹¹⁷ Även de fall där en handling varit konkludent passiv har diskuterats. I dessa fall har det varit frågan om en parts underlåtenhet att agera, exempelvis till följd av att destinerat en betalning eller åberopa en avtalsklausul.¹¹⁸ I flera av fallen har den konkludenta handlingen inte fått rättsverkan. Men HD:s redogörelse i rättsfallen ger ledning i vad en konkludent rättshandling kan anses vara och vilka förutsättningar som uppställs för

¹¹² NJA 2010 s. 600.

¹¹³ NJA 2013 s. 1190.

¹¹⁴ NJA 2018 s. 171.

¹¹⁵ NJA 2015 s. 186.

¹¹⁶ Se Håstad et. al. *Civilrättsgrunder*, s. 85. samt Ramberg och Ramberg, *Allmän avtalsrätt*, 2022, s. 127 samt NJA 1946 s. 122, NJA 1961 s. 658, AD 1961 nr 13, NJA 2010 s. 600, NJA 2015 s. 186.

¹¹⁷ Adlercreutz et. al. *Avtalsrätt 1*, s. 111.

¹¹⁸ NJA 2013 s. 1190 och NJA 2018 s. 171.

att handlingen ska tillerkännas rättsverkan. Dvs. även om en specifik handling inte resulterat i avtalsbundenhet i ett rättsfall ovan, innebär inte det att en liknande handling kan få rättsverkan i ett annat fall. Allt beror på omständigheterna i det enskilda fallet och när förutsättningarna för avtalsbundenhet kan anses uppfyllda.

4.3 "Tillräcklighetskravet"

Från rättspraxis och doktrinen kan det avläsas att en konkludent handling måste vara "tillräcklig" för att få rättsverkan. Domstolen konstaterade i NJA 2010 s. 600 att bedömningen ska avgöras genom tolkning av omständigheterna i det enskilda fallet och att den konkludenta rättshandlingen inte utgjorde "[...] tillräcklig grund för antagandet att han avsett att skiljeavtalet skulle upphöra".¹¹⁹ Vad domstolen ansåg som ej *tillräckligt* var att det från Handelshögskolans sida krävdes ytterligare vidtagna åtgärder för att klargöra sin uppfattning om att H.H. konkludent rättshandlat till följd av sin återkallelse. I NJA 2013 s. 1190 uppkom frågan hur en gäldenär behandlas i ett avtalsförhållande som en svagare avtalspart. HD ansåg i det fallet att omständigheterna inte var *tillräckliga* för att konstituera en konkludent rättshandling.¹²⁰ I stället tillämpade HD en regel som ledde till att betalningen skulle destinerats till gäldenärens fördel.¹²¹ I avtalsförhållanden mellan en svagare och en starkare avtalspart ger fallet en antydning om att domstolen gör en bedömning i syfte att skydda den svagare partens intresse.

Inte heller i NJA 2015 s. 186 ansågs den konkludenta handlingen vara *tillräcklig* för att få rättsverkan. Målet ger uttryck för hur vissa omständigheter i kombination med varandra kan bedömas strängare för att anses som *tillräckliga*. I detta fall handlade det om ett uppställt skriftlighetskrav i kombination med att handlingen var konkludent och ensidig.¹²² HD förtydligade att skriftliga formkrav i normalfallet kan frångås genom konkludent rättshandlande, om båda parter inrättat sig efter detta.¹²³ Skriftkravet tillmättes dock ytterligare betydelse i rättsfallet med tanke på att uppsägningen var både konkludent och ensidig.¹²⁴ HD kom fram till att en

¹¹⁹ NJA 2010 s. 600, hovrättens domskäl som senaste fastslogs av HD.

¹²⁰ NJA 2013 s. 1190 p. 8.

¹²¹ NJA 2013 s. 1190 p. 12–13.

¹²² NJA 2015 s. 186 p. 11–12.

¹²³ NJA 2015 s. 186 p. 16.

¹²⁴ NJA 2015 s. 186 p. 11.

konkludent uppsägning hade fått rättsverkan och ansetts som *tillräcklig*, om parterna sinsemellan kommit överens om att en konkludent uppsägning skulle vara gällande.¹²⁵ Vid ensidigt rättshandlande föreligger inte någon ömsesidig överenskommelse, men kan resultera i avtalsbundenhet ändå. Då förutsätts ytterligare att handlingen sker till förmån för gäldenären.¹²⁶ Uppsägningen gjordes i borgenärens intresse och kan därför inte anses gynna gäldenären. Strängare avtalstillämpning eller ensidigt rättshandlande förutsätter i detta fall att båda parter agerat i samförstånd för att parternas viljeförklaringar ska få rättsverkan. Detta var inte var fallet och den konkludenta handlingen ansågs därmed ej *tillräcklig* för att resultera i avtalsbundenhet.¹²⁷ Målet ger ytterligare ett exempel på att domstolen gör en bedömning i syfte att skydda den svagare partens intresse.¹²⁸

I NJA 2018 s. 171 uppställde HD krav på att båda parter ska vara medvetna om en avvikande avtalstillämpning, för att en sådan konkludent tillämpning ska anses *tillräcklig* för att få rättsverkan.¹²⁹ Med tanke på att motparten var ovetandes om avtalsklausulens existens, kan inte motparten anses vara medveten om att den andra parten avsiktligt tillämpat avtalet avvikande på ett generöst vis (dvs. genom att inte åberopa omsättningshyra).¹³⁰ Björkdahl diskuterar situationer där generös avtalstillämpning förekommer och menar att det kan bli problematiskt för hyresvärden att efter en generös avtalstillämpning, senare tillämpa avtalet i enighet med vad som faktiskt följer av villkoren. Det beror på att hyresvärden genom en avvikande och generös avtalstillämpning kan anses ha agerat konkludent. Det innebär att avtalsinnehållet för förfluten tid, kan anses ändrat och hyresvärden blir då förhindrad att tillämpa avtalet enligt dess ursprungliga lydelsen för denna tid.¹³¹ Om H. hade varit medveten om den avvikande avtalstillämpningen hade troligtvis underlåtenheten från VMAB:s sida att tillämpa klausulen fått rättsverkan och handlingen ansetts *tillräcklig*.¹³² Björkdahl poängterar att i det fall en konkludent

¹²⁵ NJA 2015 s. 186 p. 17.

¹²⁶ Björkdahl, Erika P., *Passivitet och konkludent handlande – särskilt i samband med hyresavtal*, JT nr 2 2013/14, s. 251–252. [cit: Björkdahl, JT nr 2 2013/14].

¹²⁷ Ibid.

¹²⁸ Se även NJA 2013 s. 1190.

¹²⁹ NJA 2018 s. 171 p. 11.

¹³⁰ NJA 2018 s. 171 p. 18.

¹³¹ Björkdahl, JT nr 2 2013/14, s. 251.

¹³² NJA 2018 s. 171 p. 11.

handling ska anses *tillräcklig* och få rättsverkan förutsätts att båda parterna agerar i samförstånd och gemensamt.¹³³

I doktrinen har tillräckligheten diskuterats ytterligare. Ramberg och Ramberg menade i sin 11:e upplaga av boken ”Allmän avtalsrätt” att den grundläggande frågan vid bedömningen av konkludent handlande är om beteendet är *tillräckligt* för att resultera i avtalsbundenhet.¹³⁴ Värt att nämna är att författarna i den nyutkomna 12:e upplagan, endast ifrågasätter om beteendet kan resultera i avtalsbundenhet. Huruvida beteendet ska anses tillräckligt eller inte framgår alltså inte av den nya upplagan.¹³⁵ Det är därför värt att begrunda den omständighet varför Ramberg och Ramberg valt att ta bort detta begrepp som enligt rättspraxis och övriga doktrin bevisats ha stor betydelse för rättsläget. Björkdahl har analyserat vilka kriterier och förutsättningar som uppställs för att avtalsbundenhet ska uppstå till följd av konkludent handlande.¹³⁶ Hon är enig i den gemensamma uppfattningen om att bedömningen för om handlingen får avtalsverkan eller inte beror på omständigheterna i det enskilda fallet, men utvecklar detta till större tydlighet. Enligt Björkdahl är följande omständigheter av stor betydelse; vad det är för typ av prestation, i vilken fas av avtalsförberedelserna parterna befinner sig, om det finns en alternativ avtalspart och om avtalet redan är ingånget.¹³⁷ En annan aspekt som Björkdahl belyser är betydelsen av avtalets form, exempelvis om det är löpande med återkommande förpliktelser.¹³⁸ Underförstått är att alla avtalsförhållanden ser olika ut och omständigheterna kan variera. Att fastställa specifika förutsättningar för när en konkludent handling ska anses *tillräcklig* blir därför omöjligt. Att bedömningen av ”tillräcklighetskravet” görs utifrån omständigheterna i det enskilda fallet blir därför den sammanfattande lösningen. Sammanfattningsvis kan konstateras att i de fall där konkludent handlande inte fått rättsverkan, har omständigheterna inte ansetts tillräckliga. Huruvida motparten haft en befogad tillit till följd av den konkludenta handlingen har diskuterats i linje med tillräcklighetskravet och ska i följande avsnitt beröras.

¹³³ Björkdahl, *JT nr 2 2013/14*, s. 251.

¹³⁴ Ramberg och Ramberg, *Allmän avtalsrätt*, 2019, s. 119–120.

¹³⁵ Ramberg och Ramberg *Allmän avtalsrätt*, 2022, s. 127.

¹³⁶ Björkdahl, *JT nr 2 2013/14*, s. 237–238.

¹³⁷ Se Björkdahl, *JT nr 2 2013/14*, s. 249. se även t. ex. AD 1961 nr 13, NJA 1946 s. 122 och NJA 1961 s. 658.

¹³⁸ Se Björkdahl, *JT nr 2 2013/14*, s 249. se även t. ex. NJA 2018 s. 171.

4.4 Hur ska ”befogad tillit” uppfattas?

Tillitsprincipen används för bedömningen av motpartens uppfattning om huruvida vilja föreligger hos den andra parten att ingå avtal.¹³⁹ För att ett konkludent agerande ska bedömas som en rättshandling, ska den av en utomstående person rent objektivt sett ge ett befogat intryck av att agerandet sker med avsikt att ingå avtal. Sammantaget ska tilliten ska vara befogad för att kunna resultera i avtalsverkan.¹⁴⁰ Bedömningen av huruvida tilliten ska anses som befogad diskuteras i rättsfallet NJA 2013 s. 659. Rättsfallet behandlar avtalsförhållandet vid fullmakt och när en behörig mellanmans handlande binder huvudparterna i avtalsförhållandet. Rättsfallet är därför inte direkt tillämpligt för denna uppsats, men avseende tolkning av begreppet ”befogad tillit” blir fallet relevant. HD resonerade att ”[...] hänsyn tas till bl.a. vilket slags avtal det rör sig om, vilken verksamhet det gäller, hur vanligt förekommande avtalstypen är och vilka åtaganden avtalet innebär”.¹⁴¹ Sammantaget anser HD att bedömningen gällande ”befogad tillit” görs utefter omständigheterna i det enskilda fallet.

Som ovan nämnts ska bedömningen göras objektivt av en utomstående omdömesgill person.¹⁴² Ledning i vem som ska uppfattas vara denna objektiva person bör preciseras närmare. I artikel 8 (2) i CISG uttrycks denna person som ”a reasonable person”.

If the preceding paragraph is not applicable, statements made by and other conduct of a party are to be interpreted according to the understanding that a reasonable person of the same kind as the other party would have had in the same circumstances.

En handling ska med andra ord, enligt paragrafen, tolkas enligt den uppfattning som ”a reasonable person of the same kind as the other party would have had in the same circumstances”. Den objektiva bedömningen ska inte göras av vilken objektiv person som helst, utan av den person som är i samma sitts som motparten, dvs. personen ska vara införstådd med de specifika omständigheterna i fallet. Med utgångspunkt i detta begrepp blir det enklare att förstå hur objektivitets bedömningen ska göras. Bedömningen blir dock problematisk med tanke på att en

¹³⁹ Grönfors, *Avtalsgrundande rättsfakta*, s. 18.

¹⁴⁰ Adlercreutz, *Avtalsrätt 1*, s. 26.

¹⁴¹ NJA 2013 s. 659 p. 12.

¹⁴² Adlercreutz et. al., *Avtalsrätt 1*, s. 26.

viljeförklaring ska tolkas. Vem, förutom parten själv, kan bestämma vad dennes vilja är?

I en nyutkommen bok om fullmaktslära¹⁴³ diskuteras hur viljan och tilliten ska bedömas och tolkas. Situationen jämförs då med när en fullmaktsförklaring meddelas mellan två parter. Omständigheterna i avtalsförhållandet beaktas vid bedömningen och Samuelsson understryker att avtalsrelationer som är reglerade genom fullmakt också kan ingås genom konkludent handlande.¹⁴⁴ Huvudmannen ska då ha givit mottagaren ”fog att tro att mellanmannen är behörig”.¹⁴⁵ Bedömningen för hur en viljeförklaring ska tolkas som en rättshandling följer om motparten haft fog att uppfatta denna som en rättshandling. Men att tolka vad en vilja är kan anses omöjligt, det finns inga rekvisit som uppställer hur en kan bedöma att en vilja faktiskt föreligger. Avgörande i situationen blir därför motpartens uppfattning om denna i förhållande till de omständigheter som föreligger i det enskilda fallet. Tilliten är det som avgör om en viljeförklaring ska tolkas som en rättshandling eller inte.¹⁴⁶ Som Samuelsson skriver är det mer eller mindre omöjligt att tolka en vilja och därför blir det motpartens uppfattning som ligger till grund för bedömningen i ljuset av vad ”a reasonable person” hade gjort för bedömning.

Frågan som då uppkommer är vilken typ av bedömning av den befogade tilliten som är korrekt. Är det bedömningen gjord av domstolen med iakttagande av hur samhället fungerar eller motpartens faktiska tillit? Vad ska vägas in för att kunna göra bedömningen som ”a reasonable person”? Ramberg och Ramberg menar att det i vissa fall inte räcker med vilja och tillit, utan att de samhällsnormer och principer som framarbetats genom tiden ”[...] bestämmer om, och i vad mån, viljeförklaringar och andra viljeuttryck har rättsskapande kraft, dvs. i vad mån det som uttalats är rättsligt sanktionerat”.¹⁴⁷ I AvtL 1 § 2 st står det:

Vad i nämnda paragrafer stadgas skall lända till efterrättelse, så vitt ej annat följer av anbudet eller svaret eller av handelsbruk eller annan sedvänja.

¹⁴³ Samuelsson, Joel., *Svensk avtalsrätt - Fullmaktsläran*, 1 uppl., (Uppsala: Iustus Förlag AB, 2023).

¹⁴⁴ a.a. s. 197–198.

¹⁴⁵ a.a. s. 199–200.

¹⁴⁶ a.a. s. 202–203.

¹⁴⁷ Ramberg och Ramberg, *Allmän avtalsrätt*, 2022, s. 100.

Samhällsnormer såsom sedvänja och handelsbruk kan alltså konstateras ha en påverkande roll för utgången om befogad tillit föreligger eller inte. För att förstå samhällsnormernas påverkan, kan den handling då en person går in i en matbutik eller stiger på bussen lyftas. Genom samhällets normer förutsätts betalning av matvarorna och bussbiljetten, vilket skapar en befogad tillit hos motparten att motprestation i form av betalning kommer ske. Samhällsnormerna kan alltså ge vägledning i hur den befogade tilliten ska bedömas. Men i de fallen det inte finns någon fastslagen sedvänja eller partsbruk, blir den befogade tilliten svårare att tolka.

I uppsatsens berörda rättsfall har domstolen diskuterat motpartens befogade tillit enligt följande. I NJA 1946 s. 122, ansåg HD att Kronan ”med fog antagit”, att leveransen skedde för grundentreprenörens räkning. Det berodde på att Kronan fortsatt bruka dörrarna efter erhållen faktura av entreprenör A, trots att fakturan skulle erhållas från entreprenör B.¹⁴⁸ I NJA 1961 s. 658 ansåg HD att avgörande för bedömningen om motpartens befogade tillit var att kommunen utkvitterat varorna. Kommunen måste till följd av sitt agerande förstått, att motparten fått en befogad uppfattning om att kommunen inträtt som köpare i avtalsförhållandet.¹⁴⁹ Arbetsdomstolen ansåg i AD 1961 nr 13, att arbetstagaren genom att påbörja arbetet, gett arbetsgivaren anledning att anta att arbetstagaren ändrat sig och genom sitt konkludenta rättshandlande haft till avsikt att ingå anställningsavtalet.¹⁵⁰

HD fastställde hovrättens dom i NJA 2010 s. 600, och konstaterande att den konkludenta handlingen inte var *tillräcklig* och inte heller ”[...] att Handelshögskolan haft befogad anledning att utgå från att H.H. avsett att skiljeavtalet skulle upphöra efter återkallelsen”.¹⁵¹ Det kunde alltså inte som följd bevisas att Handelshögskolan med fog fått sådan uppfattning, utan att det hade krävts ytterligare vidtagna åtgärder för att bevisa sådan uppfattning. Avsaknaden av att Handelshögskolan på ett *tillräckligt* sätt inte visat sin uppfattning av att H.H:s konkludenta handlande ansetts som en rättshandling, innebar att den objektiva bedömningen som gjordes gällande motpartens befogade tillit, resulterade i att den

¹⁴⁸ NJA 1946 s. 122.

¹⁴⁹ NJA 1961 s. 658.

¹⁵⁰ AD 1961 nr 13.

¹⁵¹ NJA 2010 s. 600, hovrättens domskäl som senare fastslogs av HD.

konkludenta handlingen inte fick rättsverkan.¹⁵² I NJA 2013 s. 1190 förde HD ingen uttrycklig argumentation gällande motpartens befogade tillit, men tillämpningen av den ”utfyllande regeln” gav uttryck för denna. HD menade att i det fall det är uppenbart till vilken fordran gäldenären avsett sin betalning, ska betalningen destinerats till denna även om gäldenären inte direkt uttryckt sådan vilja.¹⁵³ HD utvecklade att ett fall ska anses uppenbart om ” [...] det vid en objektiv bedömning inte kan råda någon tvekan om vilken skuld, som gäldenären typiskt sett måste antas vilja infria i första hand”.¹⁵⁴ Med andra ord ska valet av fordran inte överraska borgenären, utan ska anses som självklart.¹⁵⁵ Den objektiva bedömningen blev avgörande och i och med denna ansågs en befogad uppfattning hos borgenären föreligga. I NJA 2018 s. 171 menade HD att det var omöjligt för H. att inneha en befogad tillit om att VMAB avsiktligt tillämpade avtalet avvikande. Det berodde på att VMAB avstått från att tillämpa avtalet enligt dess ursprungliga form vilken H., var ovetandes om.¹⁵⁶ Därav kunde H. inte anses haft befogad tillit om att avtalet med avsikt inte tillämpats i enlighet med dess ursprung. När befogad tillit inte föreligger kan inte en konkludent handling få rättsverkan.

¹⁵² NJA 2010 s. 600 p. 1.

¹⁵³ Se NJA 2013 s. 1190 p. 13.

¹⁵⁴ NJA 2013 s. 1190 p. 13.

¹⁵⁵ NJA 2013 s. 1190 p. 13–14.

¹⁵⁶ NJA 2018 s. 171. p. 18.

5 Sammanfattning och reflektioner

5.1 Hur uppstår och påverkas avtalsbundenhet genom konkludent handlande?

Syftet med uppsatsen har varit att utreda och analysera hur konkludent handlande resulterar i eller påverkar avtalsbundenhet. För att uppnå syftet behövde först frågan om när konkludent handlande ska bedömas som en rättshandling klargöras. Rättshandlingar är rättsliga viljeförklaringar och om den konkludenta handlingen inte utgör en rättshandling får den ingen rättsverkan och kan som följd inte resultera i avtalsbundenheten. Att den konkludenta handlingen ska vara en rättshandling är alltså en förutsättning för att avtalsbundenhet ska uppstå eller påverkas. I rättspraxis kan det avläsas att HD har identifierat två specifika förutsättningar som påverkar handlingens rättsverkan. För det första ska omständigheterna vara "tillräckliga". För det andra ska omständigheterna ha framkallat "befogad tillit" hos motparten. Motparten ska alltså ha fått uppfattningen om att handlingen konstituerat en viljeförklaring med syfte att grundlägga, förändra eller upphäva ett rättsförhållande. Bedömningen avgörs slutligen utifrån omständigheterna i det enskilda fallet. I de fall omständigheterna är tillräckliga och befogad tillit föreligger hos motparten, utgör handlingen en rättshandling och resulterar då i, eller påverkar avtalsbundenheten.

5.2 Rättsläget är oförutsebart

Av i uppsatsen behandlade rättsfall framgår att konkludenta handlingar sällan tillerkänns rättsverkan. Instanserna har varit oeniga och det framstår som ovanligt att HD bedömer konkludent handlande som en rättshandling. Detta illustrerar den komplexitet som domstolarna ställs inför vid bedömningen av konkludent handlande. Vilken "icke uttrycklig" handling som helst kan i praktiken anses utgöra konkludent handlande och därmed kan inte en uttömmande klassificering av begreppet göras. Detta i kombination med att bedömningen ska göras utifrån omständigheterna i det enskilda fallet gör inte rättsläget enklare att precisera. Ramberg och Ramberg menar att det inte är möjligt att fastslå preciserade rekvisit

som är tillämpliga på alla situationer när konkludent handlande skulle kunna tillerkännas rättsverkan. Det beror på att omständigheterna i det enskilda fallet är avgörande och att avtal sluts på så många olika sätt. Detsamma framför Almén och Eklund, dvs. problematiken med att införa specifika bestämmelser i lagen gällande ”icke uttryckliga” viljeförklaringar. Sammanfattningsvis kan tydliga förutsättningar för när avtalsbundenhet uppstår identifieras, men det är svårt att förutse hur en enskild situation ska bedömas.

5.3 Reflektioner om konkludent handlande och dess betydelse

Av den komplexitet som ovan konstaterats och av slutsatsen att en konkludent handling sällan tillerkänns rättsverkan, blir det svårt att inte ifrågasätta vilken funktion de avtalsrättsliga reglerna om konkludent handlande har för samhället i stort. För mig framstår det som att reglerna ger signaler om hur avtalsparter ska uppträda i ett avtalsförhållande. Avtalsparter kan inte bete sig hur som helst utan är skyldiga att uppträda på ett sätt som ger motparten ett tydligt intryck av vad de menar. Om parterna hade uppträtt och handlat tydligare sinsemellan, hade kanske tvisterna aldrig uppstått. De rättsfall som från senare tid har analyserats i uppsatsen, ger uttryck för detta. Den konkludenta handlingen har i dessa fall inte tillerkänts rättsverkan utan HD har gått en annan väg i sin slutliga bedömning. Utgången har dock i två av dessa fall troligtvis blivit densamma som om den konkludenta handlingen hade fått rättsverkan. Exempelvis i NJA 2018 s. 171 var det parternas oakt samma handlande som resulterade i att avtalsklausulen spelat ut sin roll för förluten tid. Troligtvis hade detsamma varit utgången om den konkludenta handlingen hade fått rättsverkan. Detsamma illustreras i NJA 2013 s. 1190 där den ”utfyllande regeln” tillämpades och som resulterade i att betalningen destinerades till februarihyran. En konkludent destinerings av betalningen hade troligtvis resulterat i samma utgång även här. Sammanfattningsvis ger reglerna om konkludent handlande en bra indikation på hur en avtalspart ska uppföra sig för att undvika sådana tvister.

De avtalsrättsliga reglerna om konkludent handlande får anses vara ett bra komplement till avtalslagen. De fyller ett behov i omsättningens intresse och får en ännu större betydelse i takt med att samhället utvecklas. Exempelvis ingås idag

många avtal över nätet, och parternas viljeförklaringar blir ännu svårare att tolka då parterna inte träffas i verkligheten. Reglerna om konkludent handlande kan göra parterna mer uppmärksamma på att de måste vara tydliga i sitt agerande så att de inte blir ofrivilligt avtalsbundna. Även om konkludent handlande sällan resulterar i avtalsbundenhet kan det inte påstås att reglerna inte fyller någon funktion. Min uppfattning är att när regler som inte är lagstadgade framarbetas så görs det på grund av att det finns ett behov att täcka. Om en ny avtalslag hade utformats idag, hade den sett annorlunda ut och kanske till och med innehållit regler om konkludent handlande.

Käll- och litteraturförteckning

Offentligt tryck

Sverige

Prop. 1975/76:81 med förslag om ändring i lagen (1915:218) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område.

SOU 1915:1 Förslag till lag om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område.

Litteratur

Adlercreutz, Axel., Gorton, Lars. och Lindell-Frantz, Eva., *Avtalsrätt I*. 14 uppl., Juristförlaget i Lund, Lund 2016. [cit: Adlercreutz et. al., *Avtalsrätt I*].

Adlercreutz, Axel. och Mulder, Bernard Johann., *Avtal – Lärobok i allmän avtalsrätt*. 15 uppl., Norstedts Juridik, Stockholm 2021. [cit: Adlercreutz och Mulder, *Avtal – Lärobok i allmän avtalsrätt*].

Almén, Tore. och Eklund, Rudolf., *Lagen om avtal*. 9 uppl., Norstedts Juridik, Stockholm 1997. [cit: Almén och Eklund, *Lagen om avtal*].

Arvidsson, Niklas. och Gorton, Lars., *Passivitet inom avtalsrätten, I: Festskrift till Göran Millqvist*, Gorton, Lars., Heuman, Lars., Persson, Annina H. och Sjöberg, Gustaf (red.), Jure Förlag AB, Stockholm 2019, s. 97–123. [cit: Arvidsson och Gorton, *Passivitet i avtalsrätten*].

Bernitz, Ulf., Carlsson, Mia., Heuman, Lars., Leijonhufvud, Madeleine., Sjöberg, Cecilia Magnusson., Seipel, Peter., Conradson, Wiweka Warnling och Vogel, Hans-Heinrich., *Finna rätt – Juristens källmaterial och arbetsmetoder*, 15 uppl., Norstedts Juridik, Stockholm 2020.

Björkdahl, Erika P., *Passivitet och konkludent handlande – särskilt i samband med hyresavtal*, JT innehåll nr 2 2013/14, s. 237. [cit: Björkdahl, *JT nr 2 2013/14*].

Björkdal, Erika P., *Uppsägning genom konkludent handlande*, JT innehåll nr 1 2016/17, s. 137.

Grönfors, Kurt., *Avtalsgrundande rättsfakta*, Nerenius & Santéus Förlag, Stockholm 1993. [cit: Grönfors, *Avtalsgrundande rättsfakta*].

Håstad, Torgny., *Avtalslagens modell för avtals ingående, dissens, fullmakt, misstag med mera*, I: *Aftaleloven 100 år – Baggrund, status, udfordringer, fremtid*, Andersen, Mads Bryde., Bärlund, Johan., Flodgren, Boel., och Giertsen, Johan., (red.), Djøf Publishing, Köpenhamn 2015. s. 165–188.

Håstad, Torgny., Björkdahl, Erika P., Brattström, Margareta. och Zackariasson, Laila., *Civilrättsgrunder*, 3 uppl., Iustus Förlag, Uppsala 2022. [cit: Håstad et. al. *Civilrättsgrunder*].

Karlgren, Hjalmar., *Några reflektioner om den privaträttsliga viljeförklaringen i dess egenskap av rättsfaktum*, SvJT 1969 s.199. [cit: Karlgren, *SvJT 1969 s.199*].

Karlgren, Hjalmar., *Studier i allmän avtalsrätt*, Håkan Ohlssons Boktryckeri, Lund 1935. [cit: Karlgren, *Studier i allmän avtalsrätt*].

Kleineman, Jan., *Rättsdogmatisk metod*, I: *Juridisk metodlära*, Nääv, Maria och Zamboni, Mauro (red.), 2:1 uppl., Studentlitteratur, Lund 2018. s. 21–46.

Ramberg, Jan. och Ramberg, Christina, *Allmän avtalsrätt*, 11 uppl., Norstedts Juridik, Stockholm 2019. [cit: Ramberg och Ramberg, *Allmän avtalsrätt*, 2019].

Ramberg, Jan. och Ramberg, Christina., *Allmän avtalsrätt*, 12 uppl., Norstedts Juridik, Stockholm 2022. [cit: Ramberg och Ramberg, *Allmän avtalsrätt*, 2022].

Samuelsson, Joel., *Svensk avtalsrätt – Fullmaktsläran*. 1 uppl. Iustus Förlag, Uppsala 2023.

Internetkällor

Ramberg, Christina., ”Avtalslagen 2020”, Tillgänglig: <https://www.avtalslagen2020.se/> (Hämtad 2023-05-08).

Rättsfallsförteckning

Sverige

Högsta domstolen

NJA 1946 s. 122

NJA 1949 s. 313

NJA 1961 s. 658

NJA 1962 s. 669

NJA 1977 s. 93

NJA 1979 s. 253

NJA 1981 s. 323

NJA 1992 s. 243

NJA 2010 s. 600

NJA 2013 s. 659

NJA 2013 s. 1190

NJA 2015 s. 186

NJA 2018 s. 171

Rättsfall från arbetsdomstolen

AD 1961 nr 13

AD 1982 nr 143

AD 1988 nr 38

AD 1992 nr 47